

Тешке речи, трка за америчким авионима Ф-35 и напетост која се осећа на сваком кораку. Анкара и Атина као да су на ратној нози последњих седмица. У фокусу су грчка егејска острва.

Нема назнака да би могле да се смире напетости између Анкаре и Атине. У суботу је грчки Генералштаб саопштио да је током јуна турска страна наводно 760 пута повредила грчки ваздушни простор борбеним авионима и дроновима. Наводно су у девет случајева надлетана грчка острва, а 17 пута је дошло до симулације напада.

Према Атини, Турска је ове године на сличан начин четири хиљаде пута повредила ваздушни простор. То је у више наврата осуђивала и Европска унија.

Званична Анкара негира Грчкој суверенитет над бројним острвима у источном Егејском мору попут Лезбоса и Родоса. Турска се пожалила пред УН јер Грчка крши уговоре из Лозане (1923) и Париза (1947) тиме што острва користи и у војне сврхе.

У јуну је турски председник Реџеп Тајип Ердоган подсетио Грке на исход рата из 1922. године: „Позивам Грчку да се држи међународних споразума и да не милитаризује острва. Не шалим се, озбиљан сам. Упозоравам Грчку опет да се дозове разуму и одрекне се снова, говора и акција због којих ће зажалити као и пре стотину година“, рекао је Ердоган.

У Грчкој се пак држе објашњења да је у питању одговор на присуство десантних бродова на турском копну, које је удаљено свега неколико километара.

Острва као трн у оку

У Атини се држе тумачења према којем Турска никако не може да доводи у питање суверенитет Грчке над острвима. Чак ни да се жали због милитаризације. Јер, како каже Петрос Лиакурас, професор међународног права са Универзитета у Пиреју, Турска није уговорни партнер из Париза, где су за столом биле победнице Другог светског рата као и силе Осовине.

„Од уговорних партнера нико се није жалио“, каже Лиакурас за Дојчландфунк. „Чак ни Совјетски Савез или данашња Русија, у чију је корист тада и била предвиђена демилитаризација како би се обезбедило да западне војске не буду препрека на путу руских бродова у Средоземно море.“

Суштина спора је и у тумачењу поморског права које у принципу гарантује и острвима поморски појас са суверенитетом. То је кључно и кад су у питању рибарење или истраживање сировина на дну мора. Турска то право пориче за грчка острва надомак њене обале.

Последњи пут, у лето пре две године, ратни бродови две земље стајали су једни наспрам других. Тај сукоб око рудних блага у Егејском мору успео је да спречи НАТО својим посредовањем.

„Или ће се Турска и Грчка договорити, што сада делује мало вероватно, посебно након последњих вербалних ескалација“, рекла је Неле Мац-Лик, професорка међународног права на Универзитету у Килу, за Дојчландфунк. „Друга могућност је међународни суд или арбитража. Али, искрено, и тај пут делује једнако мало вероватно.“

Ердоган вештачки прави кризу?

Многи познаваоци прилика покушавају да растумаче откуд сада овако оштар став Турске. „Могло би се помислити да су острва милитаризована прошле недеље – а у ствари су таква од шездесетих година“, подсећа Илхан Узгел, професор међународних односа из Анкаре.

„Турска никада није рекла нешто о томе, а сад је ођедном то велика тема. Па се поручује да се не шалимо, и сличне претеће поруке. А острва су деценијама милитаризована. Утолико је ово вештачка криза“, рекао је Узгел за једну независну интернет-телевизију.

Многи повод виде у говору грчког премијера Кирјакоса Мицотакиса пред америчким Конгресом у мају. Мицотакис је тада позвао САД да не испоручују авионе Ф-16 у „источно Средоземље“. Тиме је алудирао на Турску која жуди да прибави десетине ових летелица.

То се десило након Мицотакисове посете Ердогану. Зато је турски шеф дипломатије Мевлут Чавушоглу рекао недавно: „Дођу, смешкају нам се у лице, грле нас. Онда се окрену и на међународном плану сипају мржњу и лажи и подметачине против нас.“

Како је додао Узгел у својој анализи, Ердоган би радо био на Мицотакисовом месту у Вашингтону. „Нас чак и не зову у Белу кућу, а грчки премијер може да говори пред Конгресом. То је дубоко погодило Ердогана“, каже овај аналитичар. Ердоган је после

говора рекао да Мицотакис за њега више „не постоји“.

Трка у наоружавању

Вашингтон је стопирао продају сто комада још модернијих Ф-35 Турској након што је земља набавила руске противваздушне система С-400. Сада би могло бити да Грчка добави ове модерне авионе пре Турске.

Двадесет авиона, колико хоће у Атени, би са пратећим трошковима коштало вртоглавих 3,8 милијарди евра. Процењује се да Грчка неће моћи да их користи пре 2029. године.

У Грчкој су ове напетости велика тема, свакодневно су на насловницама. Под Мицотакисом су војна давања достигла 3,8 одсто БДП-а, што је процентуално највише у читавом НАТО. И делује да то наилази на подршку већине грађана.

Скепса према Турској има дубоке корене, а подгрејана је инвазијом на Кипар 1974. године.

Са друге стране, како каже професор Узгел, у Турској има важнијих тема. „Грчко друштво је убеђено да би Турска сваког трена могла да запоседне њихова острва. Наравно, то је и јер наш председник даје сувишне и контрапродуктивне изјаве, али разуме се да нећемо водити рат против партнера из НАТО.“

(Дојче веле)